

DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.3-11
УДК 339.543

Сидор Г. В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри інклюзивної освіти, реабілітації та гуманітарних наук,
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9578-0588>

Коркушко О. Н.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування імені С. Юрія,
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6577-8647>

Савків У. С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і маркетингу,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1101-4702>

МОНІТОРИНГ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР НА МИТНИЦІ

Сьогодні зростання торговельних потоків товарів у процесі переміщення через митні кордони держав можливе за умови застосування митними адміністраціями спрощення та гармонізації митних процедур та удосконалення їх відповідно до єдиних міжнародних стандартів. Наукове опрацювання цієї проблематики набуває особливої актуальності в контексті моніторингу результативності здійснення митних процедур на митниці. Мета – дослідити теоретичні та практичні аспекти здійснення митних процедур у процесі переміщення товарів різними видами транспорту. Для досягнення поставленої мети у статті використано загальні та спеціальні методи дослідження, зокрема такі: загальнонаукові та спеціальні – для забезпечення досягнення мети, абстрактно-логічний та діалектичний – для обґрунтування теоретичних положень та висновків. Застосовано прийоми графічного відображення результатів. Актуальність матеріалу, викладеного в науковій статті, обумовлена потребою розкрити сучасний стан моніторингу митних процедур на митниці. На основі статистичних даних Державної митної служби України розглянуто обсяг вантажних перевезень «Укрзалізницею» за станом 2020–2023 рр. Наведено дані щодо вантажних перевезень за видами вантажів. Розглянуто статистичні дані Державної митної служби України щодо обсягів переміщень через митний кордон України товарів та транспортних засобів за ділянками кордону. Здійснено аналіз щодо оформлених митних декларацій в Україні впродовж досліджуваних років. Отримані результати дослідження є підґрунтям для вирішення практичних проблем щодо сучасного стану моніторингу митних процедур на митниці. Зроблено висновок щодо доцільності забезпечити перевезення, знизити високі ціни й тарифи на послуги, гарантувати збереження вантажів, мінімізувати затримки вантажів органами контролю для збільшення вантажопотоку через Україну.

Ключові слова: митні процедури, митна декларація, митний контроль, митне оформлення, справляння митних платежів.

Halyna Sidor, Oleg Korkushko

ERIHE "Kamianets-Podilsky State Institute"

Uliana Savkiv

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

MONITORING THE EFFECTIVENESS OF CUSTOMS PROCEDURES AT CUSTOMS

Introduction. Today, the issue of monitoring the effectiveness of customs procedures at customs is considered to be one of the most pressing issues being considered by the global economic community. The dynamic development of international trade and the challenges of globalization necessitate new approaches to the tools for monitoring compliance with customs procedures at customs in the process of moving goods by various modes of transport. In view of this, research on the chosen topic will always be in the focus of attention of economic scientists. This is due to the fact that the issue of customs procedures at customs is an important factor in the policy of international trade development for our country, in particular, given the need to deepen integration into the modern world economy. **Purpose.** To study the theoretical and practical aspects of customs procedures in the process of moving goods by various modes of transport. **Methods.** To achieve this goal, the article uses general and special research methods, in particular, the

following: general scientific and special – to ensure the achievement of the goal, abstract-logical and dialectical – to substantiate theoretical positions and conclusions. The methods of graphical display of results are used. **Results.** The relevance of the material presented in this scientific article is due to the need to reveal the current state of monitoring of customs procedures at customs. Based on the statistical data of the State Customs Service of Ukraine, the author examines the volume of freight transportation by Ukrzaliznytsia as of 2020–2023. The statistical data of the State Customs Service of Ukraine on the volume of movement of goods and vehicles across the customs border of Ukraine by border sections are considered. The author analyzes the customs declarations issued in Ukraine during the years under study. The results of the study provide the basis for solving practical problems regarding the current state of monitoring of customs procedures at customs. **Conclusion.** The author concludes that it is expedient to secure transportation, reduce high prices and tariffs for services, guarantee the safety of goods, and minimize delays by controlling authorities in order to increase the flow of goods through Ukraine.

Key words: customs procedures, customs declaration, customs control, customs clearance, collection of customs payments.

Постановка проблеми та її актуальність.

На сьогодні проблематику моніторингу результативності здійснення митних процедур на митниці вважають одним із найбільш актуальних питань, що розглядає світова економічна спільнота. Динамічний розвиток міжнародної торгівлі та виклики глобалізації зумовлюють потребу в новітніх підходах до інструментарію контролю за дотриманням митних процедур на митниці в процесі переміщення товарів різними видами транспорту. З огляду на це в центрі уваги вчених-економістів завжди буде дослідження на обрану тематику. Це зумовлено тим, що питання щодо здійснення митних процедур на митниці є важливим фактором політики у сфері розвитку міжнародної торгівлі й для нашої держави, зокрема з огляду на потребу поглиблення інтеграції в сучасну світову економіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми та вивчення питань моніторингу митних процедур на митниці сьогодні набуває особливої актуальності. Теоретичним і практичним аспектам механізму здійснення митних процедур на митниці присвятили значну кількість праць провідні вітчизняні й зарубіжні дослідники, серед них: О.М. Шевчук, К.С. Милейко [5], А. Нікалі [6] та ін. Крім вищевказаних публікацій, варто назвати дослідження одного із авторів роботи – Г.В. Сидор [2; 3].

Незважаючи на це, теоретичні та практичні аспекти моніторингу митних процедур на митниці розкрито не повною мірою, а отже, потрібно провести додаткові наукові пошуки.

Мета статті: дослідити сучасний стан моніторингу здійснення митних процедур на митниці в процесі переміщення товарів різними видами транспорту.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для результативного розвитку транспортної галузі створені всі необхідні передумови, а саме: вигідне географічне положення нашої держави на шляху транзитних потоків між Європою та Азією; наявність розвиненої мережі залізниць; незамерзаючих чорноморських портів; автомобільних доріг; трубопроводів у меридіональних і широтних напрямках. Незважаючи на вищевикладене, останнім часом

простежується зниження її транзитного потенціалу. Це зумовлено низьким розвитком транспортної інфраструктури насамперед через відсутність належного стану пунктів пропуску через державний кордон України та сучасних автомагістралей. Окрім цього, негативно впливає нерезультативна діяльність державних органів, у т. ч. митних.

Унаслідок недостатньої безпечності та швидкості перевезень, високих цін і тарифів на послуги, відсутності гарантій на збереження вантажів, затримки вантажів органами контролю в пунктах пропуску скорочуються вантажопотоки через нашу державу, відповідно зменшуються надходження до Держбюджету.

Пропонуємо розглянути обсяги вантажних перевезень «Укрзалізницею» за станом 2020–2022 рр. (рис. 1).

За 12 місяців 2022 р. АТ «Укрзалізниця» перевезла 150,6 млн тонн вантажів, що на 163,7 млн тонн менше, ніж минулого року.

У табл. 1 наведено дані щодо вантажних перевезень за видами вантажів.

Таблиця 1
Вантажні перевезення за видами вантажів за станом 2021–2022 рр., млн тонн

Номенклатура вантажів	Роки	
	2021 р.	2022 р.
руда залізна і марганцева	77,6	31,7
кам'яне вугілля	50,2	29,5
будівельні матеріали	65,7	22,8
інші вантажі	65,5	28,5
чорні метали	21,7	9,2
зерно і продукти перемелу	33,6	28,9
Всього:	314,3	150,6

Джерело: [4]

За вантажною номенклатурою у структурі залізничних перевезень у 2022 р. відбулися зміни (табл. 1). Обсяги перевезень залізних та марганцевих руд зазнали найбільшого скорочення, а саме: на 45,9 млн тонн, або на 59,1% через звуження попиту на зовнішніх ринках, а також втрату металургійних потужностей у середині держави. Перевезення кам'яного вугілля (на 20,7 млн тонн, або 41,2%) та

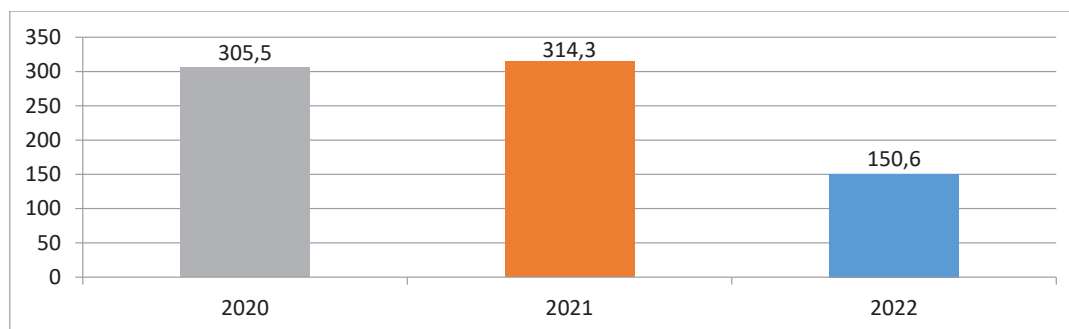

Рис. 1. Вантажообіг залізничним транспортом впродовж 2020–2022 рр., млн тонн

Джерело: [4]

чорних металів (на 12,5 млн тонн, або на 57,6%) скоротилися з тих самих причин. Обсяги перевезень будівельних матеріалів скоротилися у зв'язку із заморожуванням великої кількості об'єктів будівництва, а саме: на 42,9 млн тонн, або на 63,5%.

Залізничні перевезення зернових та продуктів їх перемелу зазнали найменшого падіння – на 4,7 млн тонн, або на 14,1%. Це невелике скорочення можемо пояснити результативною реалізацією заходів, вжитих з боку АТ «Укрзалізниця», Адміністра-

цією морських портів України, Кабінету Міністрів України, ООН, країн Туреччини, Європейського Союзу щодо організації «зернових коридорів», збільшенням можливості перероблення й зберігання врожаю поточного року, диверсифікації маршрутів постачання зернових на експорт.

Статистичні дані Державної митної служби щодо обсягів переміщень через митний кордон товарів та транспортних засобів за ділянками кордону наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Переміщення через митний кордон України товарів та транспортних засобів за ділянками кордону

Суміжна країна/ділянка митного кордону України	Одиниця виміру	січень-грудень 2021 р.	січень-грудень 2022 р.
Пропущено транспортних засобів			
Польща	млн од.	3,77	4,40
Словаччина	млн од.	0,66	0,92
Угорщина	млн од.	1,6	1,6
Румунія	млн од.	0,80	1,31
Всього кордон з країнами ЄС	млн од.	6,39	7,7
російська федерація	млн од.	0,90	0,15
білорусь	млн од.	0,99	0,13
Республіка Молдова	млн од.	1,13	1,43
Всього кордон з країнами СНД	млн од.	4,02	1,71
Через морські пункти пропуску	млн од.	0,14	0,04
Через авіаційні пункти пропуску	млн од.	0,11	0,01
Пропущено товарів			
Польща	млн тонн	24,01	30,19
Словаччина	млн тонн	15,66	15,04
Угорщина	млн тонн	5,17	6,09
Румунія	млн тонн	4,77	9,04
Всього кордон з країнами ЄС	млн тонн	49,62	60,36
російська федерація	млн тонн	43,43	3,03
білорусь	млн тонн	22,94	3,02
Республіка Молдова	млн тонн	7,30	7,55
Всього кордон з країнами СНД	млн тонн	73,66	13,61
Через морські пункти пропуску	млн тонн	209,63	76,85
Через авіаційні пункти пропуску	млн тонн	0,08	0,01

Джерело: [4]

Згідно з даними табл. 2, більше значення мають показники переміщення транспортних засобів через кордони з країнами Європейського Союзу, аніж з країнами СНД. Однак показник обсягу переміщень товарів – навпаки (менше значення).

У січні-грудні 2022 р. простежуємо зростання чисельності транспортних переміщень через кордони з Європейським Союзом. Щодо розмірів (обсягів) переміщень товарів, то вони мали тенденцію до збільшення в обидвох напрямках.

Згідно з даними табл. 2, процес перетину митного кордону, що здійснюється у пунктах пропуску між суміжними країнами, є доволі проблемним етапом міжнародних перевезень. Однак, незважаючи на вигідне географічне розташування нашої держави, численні черги на кордоні спричинені низьким рівнем пропускної спроможності пунктів пропуску.

За даними Державної митної служби України, ми встановили окремі показники переміщення через митний кордон нашої держави товарів і транспортних засобів за ділянками кордону впродовж січня-грудня 2021–2022 рр. (табл. 2).

Найбільше транспортних засобів у січні-грудні 2022 р. пропущено через митний кордон України з Польщею – 4,40 млн од., з країнами Європейського Союзу – 7,7 млн од., а з країнами СНД – 1,71 млн од.

За даними Державної митної служби, митні процедури впродовж останніх років зазнали подальшого прискорення й спрощення. Зокрема, впроваджено електронне декларування; здійснюються заходи

щодо зменшення кількості митних оглядів товарів, оформлених із використанням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа; реалізовано функціонування «єдиного вікна», що дає змогу перевозити товари зі значною економією ресурсів та часу.

Результати аудиту, проведеного Рахунковою палатою, свідчать про неефективність роботи митних органів, де вказано: «...запровадження Законом № 2530 механізму «єдиного вікна», зі спрощенням процедури перетину кордонів, суттєво не вплинуло на зниження витрат часу на проходження митного контролю, а в деяких випадках навпаки призвело до їх збільшення».

Електронне декларування – це важливий фактор прискорення й спрощення митних процедур. Простежуємо в Україні зростання кількості подання електронних декларацій. На сьогодні приблизно 97% митних декларацій подаються в електронній формі. У табл. 3 пропонуємо розглянути деякі показники митної статистики щодо процедури декларування впродовж січня-вересня 2022–2023 рр.

Проаналізувавши статистичні дані табл. 3, бачимо, що показники оформлених митних декларацій за поточний рік мали тенденцію до зниження. Так, у січні-вересні 2023 р. оформлено митних декларацій форми ЄАД 2568,7 тис. шт., а у січні-вересні 2022 р. – 2650,6 тис. шт., тобто менше, ніж за попередній рік. Кількість осіб-резидентів, які перебувають на централізованому обліку, мала тенденцію

Таблиця 3

Аналіз оформлених митних декларацій в Україні впродовж січня-вересня 2022–2023 рр.

Показник	Одиниця виміру	січень-вересень 2022 р.	січень-вересень 2023 р.
Оформлено митних декларацій (за формою ЄАД):	тис. шт.	2650,6	2568,7
на ввезення (надходження)	тис. шт.	1894,7	1819,6
на вивезення (пересилання)	тис. шт.	661,1	728,2
на внутрішній транзит (каботаж)	тис. шт.	19,2	8,5
на прохідний транзит	тис. шт.	75,6	12,4
Оформлено електронних митних декларацій (за формою ЄАД):	тис. шт.	2621,7	2555,9
на ввезення (надходження)	тис. шт.	1888,2	1812,0
на вивезення (пересилання)	тис. шт.	658,5	726,1
на внутрішній транзит (каботаж)	тис. шт.	19,2	8,5
на прохідний транзит	тис. шт.	55,8	9,4
Оформлено інших митних документів:	тис. шт.	406,7	364,2
уніфікованих митних квитанцій МД-1	тис. шт.	190,4	157,3
оглядових розписів М 15	тис. шт.	164,6	136,9
митних декларацій М 16	тис. шт.	51,7	70,0
Кількість осіб-резидентів, які перебувають на централізованому обліку:	тис. шт.	175,5	192,7
взятих на облік з початку року	тис. осіб	14,4	12,0
здійснювали митні формальності з товарами з початку року	тис. осіб	47,0	45,

Джерело: [4]

до збільшення на 17,2 тис. осіб (січень-вересень 2023 р.). Зафіксоване суттєве зниження щодо кількості оформлених митних декларацій за формою ЄАД на прохідний транзит за січень-вересень 2023 р., що, з нашої точки зору, зумовлено закриттям пунктів пропуску на кордоні.

Щодо оформлення інших митних документів (уніфікованих митних квитанцій МД-1; оглядових розписів М-15; митних декларацій М-16), якщо порівняти з 2022 р., вони знизилися з 406,7 тис. шт. до 364,2 тис. шт. Це відбулося у зв'язку зі зменшенням оформлення митних квитанцій МД-1, за якими стягаються митні платежі в процесі переміщення товарів громадянами.

Щодо оформлення митних декларацій М-16, за якими оформляються товари, що пересилаються в нашу державу в міжнародних поштових та експрес відправ-

леннях, то, якщо порівняти з 2022 р. (за 8 міс.), то за період 2023 р. (за 8 міс.) вони зросли на 17,2 тис. шт.

Висновки. У рамках дослідження встановлено, що доволі складним процесом є діяльність митних органів у процесі реалізації митних процедур на митниці, який охоплює митний контроль, митне оформлення та адміністрування митних платежів.

Виявлено, що незважаючи на те, що наша країна має вигідне географічне положення, останнім часом знизився її транзитний потенціал, що, з нашої точки зору, обумовлено нерезультативною діяльністю митних органів та низьким розвитком транспортної інфраструктури. Внаслідок безпечності перевезень, недостатньої швидкості, високих цін і тарифів на послуги, відсутності гарантій на збереження вантажів, затримки вантажів органами контролю скорочується вантажопотік через Україну.

Література:

1. Митний Кодекс України від 13 берез. 2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/4495-19>
2. Сидор Г.В., Вербіцька І.І. Стан просторової асиметрії митного простору в Україні. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія : «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості»*. 2020. № 2 (22). С. 173–180.
3. Сидор Г.В., Вербіцька І.І. Стратегічні вектори розвитку митного простору України в глобальному середовищі. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія : «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості»*. 2020. № 1 (21). С. 27–34.
4. Статистика. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>
5. Шевчук О.М., Милейко К.С. Електронне декларування товарів при переміщенні через митний кордон України: проблеми правореалізації. *Адміністративне право і адміністративний процес, інформаційне право*. 2019. № 3. Ч. 2. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/3_2019/part_2/22.pdf
6. Nicali A. Customs History. A Historical Outlook on the Italian Customs Policy. / Ed. by G. Favale. 59 p. URL: https://www.agenziadoganemonopoligov.it/portale/documents/20182/2394935/storiadogane_uk.pdf/26ebc323-eac9-4cd7-8fa7-621b7d2daeb8

References:

1. Mytnyy Kodeks Ukrayiny vid 13 berez. 2012 r. No. 4495-VI. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/4495-19>
2. Sydor H. V., Verbitska I. I. (2020) Stan prostorovoyi asymetriyi mytnoho prostoru v Ukrayini [The state of spatial asymmetry of the customs space in Ukraine]. *Naukovyy visnyk IFNTUNH. Seriya: "Ekonomika ta upravlinnya v naftoviy i hazoviy promyslovosti"*, no. 2 (22), pp. 173–180.
3. Sydor H. V., Verbitska I. I. (2020) Stratehichni vektory rozvytku mytnoho prostoru Ukrayiny v hlobalnomu sere-dovyshchi [Strategic vectors of development of the customs space of Ukraine in the global environment]. *Naukovyy visnyk IFNTUNH. Seriya: "Ekonomika ta upravlinnya v naftoviy i hazoviy promyslovosti"*, no. 1 (21), pp. 27–34.
4. Statystyka. Derzhavna mytna sluzhba Ukrayiny. Available at: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>
5. Shevchuk O. M., Myleyko K. S. (2019) Elektronne deklaruvannya tovariv pry peremishchenni cherez mytnyy kordon Ukrayiny: problemy pravorealizatsiyi [Electronic declaration of goods when moving across the customs border of Ukraine: problems of law enforcement]. *Administratyvne pravo i administratyvnyy protses, informatsiyne pravo*, no. 3, part. 2. Available at: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/3_2019/part_2/22.pdf
6. Nicali A. Customs History. A Historical Outlook on the Italian Customs Policy. / Ed. by G. Favale. 59 p. Available at: https://www.agenziadoganemonopoligov.it/portale/documents/20182/2394935/storiadogane_uk.pdf/26ebc323-eac9-4cd7-8fa7-621b7d2daeb8

Стаття надійшла до редакції 04.03.2024 р.